

Foregiv ikke en falsk styrke

De nye tilfælde af seksuelt misbrug begået af katolske præster rejser flere spørgsmål.

Af Wunibald Müller¹

I de sidste måneder har oplysningerne om stadig flere tilfælde af seksuelt misbrug af børn og unge begået af jesuitter rystet Den katolske Kirke i Tyskland. Er der sammenhænge mellem homoseksualitet og pædofili, mellem cølibatet og seksuelt misbrug begået af præster? Og hvad må der – ud over de siden 2002 foreliggende retningslinjer fra Den tyske Bispekonference – gøres?

”Vi har brug for Deres råd” sagde *Joseph Ratzinger*, dengang endnu præfekt for Troslærekongregationen, i dag Benedikt XVI, henvendt til en kreds af eksperter og iagttagere, hvortil også jeg hørte, som i året 2003 opholdt sig nogle dage i Vatikanet i anledning af en international kongres vedrørende temaet seksuelt misbrug i Den katolske Kirke. Rædselsberetningerne fra USA om stadig nye tilfælde af seksuelt misbrug af mindreårige begået af præster havde til sidst også bragt Vatikanet på banen. For at undgå yderligere skader måtte Den katolske Kirke forholde sig mere seriøst end hidtil til kendsgerningerne om seksuelt misbrug af mindreårige i deres egne rækker. De seneste beretninger om seksuelt misbrug i jesuitterordenen har vist, at temaet langt fra, som håbet i vide kredse, er ude af verden, men stadigvæk meget aktuelt og rejser mange spørgsmål.

Et af disse spørgsmål er: Også selv om 90 % af tilfældene af seksuelt misbrug finder sted i familien og blandt nært beslægtede, hvordan forklarer man så, at denne fejladfærd blandt præster ikke indskrænker sig til nogle få, men vedrører op til fire procent af den katolske gejstlighed?

Dette spørgsmål lader sig til dels besvare, hvis man kigger nærmere på risikofaktorerne for seksuelt misbrug af mindreårige.

¹ (født 1950) har en teologisk doktorgrad og er psykoterapeut. Han har siden 1991 ledet det terapeutisk-spirituelle Center ”Recollectio Haus” i Münsterschwarzach, Tyskland.

Den første risikofaktor består i at være en *mand*. Selv om der hele tiden findes tilfælde af seksuelt misbrug af mindreårige begået af kvinder, er det overvejende mænd, som misbruger mindreårige. Det relativt store omfang af seksuelt misbrug begået af præster lader sig altså også forklare derudfra, at kun mænd bliver præsteviet.

Den anden risikofaktor er *seksuelt umodne voksne homoseksuelle eller biseksuelle mænd*.

Hele tiden bliver derfor det spørgsmål stillet, om der er en sammenhæng mellem pædofili og homoseksualitet. For at besvare dette spørgsmål kan det være nyttigt foreløbig at skelne mellem *pædofili* og *efebofili*. Om pædofili taler man, hvis en person føler sig tiltrukket, eller plejer seksuel omgang med børn op til 13 års alderen, om efebofili, hvis en person føler sig tiltrukket af unge i alderen fra 14 til 17 år, eller plejer seksuel omgang med dem.

Blandt de præster, som misbruger mindreårige er der både pædofilt og efebofilt disponerede. Af en rundspørge, som blev foretaget blandt bispedømmerne i USA – den såkaldte John Jay-rapport – fremgår det, at 40 procent af ofrene for seksuelt misbrug begået af præster var børn eller unge i alderen mellem 11 og 14 år, og at det ved over 80 % af ofrene drejede sig om drengebørn, eller unge drenge. Hidtidige undersøgelser talte for, at det med hensyn til gerningsmændene, først og fremmest drejer sig om efebofile præster; men hvis man skal tro den omtalte John Jay-rapport, må man gå ud fra, at andelen af pædofile præster dog er større end hidtil antaget. At det med hensyn til ofrene overvejende drejer sig om drenge, bliver derimod også bekræftet af John Jay-rapporten.

Med hensyn til spørgsmålet, om der er en sammenhæng mellem pædofili og homoseksualitet, må man yderligere betænke, at ifølge undersøgelser fra USA er op til 30 % af de katolske præster og ordensfolk dér homoseksuelle. Også selv om man for Tyskland, Østrig og Schweiz efter min vurdering ikke kan gå ud fra en så høj procentsats, må man formode, at andelen af homoseksuelle mænd blandt de katolske præster i disse lande ligger betydelig over den formodede gennemsnitsprocentsats på omkring 5 % for den samlede befolkning.

Kan man nu deraf drage den slutning, at homoseksuelle præster i særlig grad er disponerede for pædofil eller efebofil adfærd? Generelt kan man ikke hævde det på den måde. Snarere må man gå ud fra, at andelen af seksuelt umodne homoseksuelle præster ligger over gennemsnittet, og at denne gruppe af seksuelt umodne homoseksuelle præster er særlig udsat for at udvise en pædofil eller efebofil adfærd. Disse homoseksuelle præster har undladt den nødvendige konfrontation med deres seksualitet og homoseksualitet, som også burde føre til accept af deres homoseksuelle anlæg. Følgen deraf er, at deres seksuelle udvikling er gået i stå, og at evnen til at finde et passende udtryk for deres seksualitet forbliver hæmmet.

Denne undladelseholdning kan eventuelt være blevet yderligere forstærket gennem en stadigvæk eksisterende tabuisering af homoseksualitet i den kirkelige kontekst. Samtidig er der blandt de homoseksuelle præster mange, som meget vel er i stand til at omgås deres seksualitet på en moden og ansvarsfuld måde.

Desuden er der præster, som misbruger mindreårige af hankøn – børn eller unge – og altså udviser en homoseksuel adfærd, uden at det behøver at betyde, at de rent faktisk er homoseksuelle. De har ikke virkelig forholdt sig til deres seksualitet og deres seksuelle identitet og er derfor heller ikke i stand til at give et klart udsagn om, hvorvidt de er homoseksuelle eller heteroseksuelle. Blandt dem kan eventuelt også befinde sig præster, som er biseksuelle.

Pædofili og cølibat

Man kan påvise – eller dokumentere – en tredje risikofaktor hos homoseksuelle og heteroseksuelle præster, der misbruger mindreårige seksuelt. Det drejer sig om *defekter i evnen til intimitet og til at indgå i nære relationer*. En modenhed på dette område viser sig ved, at man er i stand til på et dybt personligt plan at udveksle tanker, ønsker, længsel, bekymring og håb med et andet menneske og til at have empati med denne anden. Den sundt udviklede intimitet kommer endvidere til udtryk dér, hvor to mennesker med grund i begges jegstyrke formår at indgå i en personlig, følelsesmæssigt dyb relation til hinanden, båret af gensidig tillid.

Evnen til intimitet indebærer ydermere evnen til at inkludere sig med andre mennesker i tætte relationer, at kunne give dem nærhed og selv at kunne tage imod nærhed fra andre. Og endelig viser modenhed, når vi taler om intimitet, sig ved evnen til at kunne respektere den andens grænser og intimsfære og i at kunne have kontrol over egen seksualitet, hvis der er risiko for, at min adfærd bliver til skade for andre.

Tilbagevenden til den kirkelige tjeneste?

I denne sammenhæng bliver også igen og igen det spørgsmål stillet, om der er en sammenhæng mellem det seksuelle misbrug begået af præster og *cølibatet*. En direkte forbindelse mellem cølibatet og det seksuelle misbrug i den betydning, at cølibatet er årsag til det seksuelle misbrug af mindreårige, kan ikke påvises. Den der er pædofil anlagt og ønsker at leve sin tilbøjelighed ud, ham beskytter hverken cølibat eller ægteskab mod at gøre det. Det er jo en kendsgerning, at over 90 % af al seksuel misbrug finder sted inden for familie og nært beslægtede.

Cølibatet, eller rettere en forvrænget forestilling om cølibatet, kan imidlertid vanskeliggøre eller direkte forhindre evnen til at tage stilling til sin egen seksualitet og dermed tage ansvar for den proces, som leder til færdigheden i at indgå relationer. Dette holder især stik ved præster, der er gået i stå i deres seksuelle udvikling, og som misforstår cølibatet i den forstand, at de tror de ikke behøver at forholde sig til deres egen seksualitet. Det egentlige problem er her en emotionel – og følgelig også seksuel –

umodenhed, som da også viser sig i den manglende evne til ægte relationer og ægte intimitet.

Dette betyder, at beslutningen om at leve cølibatært hos nogle præster kan føre til, *at de nødvendige psykoseksuelle modningsprocesser* ikke bliver taget alvorligt. Hermed forbundet udebliver den til stadighed at konfrontere sig med sin egen seksualitet, egen seksuelle orientering, men frem for alt også den møjsommelige vej, som fører til evnen til intimitet. Hvis det hos disse præster drejer sig om efebofil, kan de undertiden hjælpes til en seksuel senmodning ved psykoterapi og åndelig vejledning. Ind til de med tiden er i stand til at inklude sig på dybe følelsesmæssige relationer med mænd og kvinder.

Også for den, der vil leve cølibatært, er det vigtigt at tage udfordringen op i forhold til alle de udviklingstrin, som er nødvendige for at kunne omgås sin seksualitet på en moden og ansvarlig måde, for til slut at erfare nærhed til jævnaldrende mænd og kvinder på en måde, som kan bringes i samklang med cølibatet. Sådanne relationer, hvor præster virkelig også føler sig båret, udgør en helt afgørende beskyttelse mod potentielt seksuelt misbrug.

Et yderligere spørgsmål, som Den katolske Kirke må stille sig selv i sammenhæng med det seksuelle misbrug af mindreårige begået af præster, er, om en præst, der har misbrugt mindreårige, efter terapeutisk behandling igen kan vende tilbage til den kirkelige tjeneste. Her skilles ånderne.

Nogle plæderer – i overensstemmelse med nultolerance-modellen fra USA – for, at den, som én gang har udvist, udviser eller vil udvise seksuel misbrugeradfærd, aldrig mere kan virke som sjælesørger eller præst. Andre på den anden side går stærkt ind for at skelne: imellem *den* pædofil eller efebofil orienterede præst, der i mange tilfælde og på massiv måde – således ved oral sex eller forsøg på eller faktisk gennemført penetration – har udvist en misbrugeradfærd, og hvis prognose, hvad angår evnen til at kontrollere sin seksuelle tilbøjelighed er lig nul, – og så *den* præst, som en enkelt gang i en usædvanlig situation, f.eks. fordi han var beruset eller befandt sig i en særlig vanskelig sjælelig forfatning, på en ”ikke graverende” måde – så som usædelige berøringer af påklædte – har udvist en misbrugeradfærd. Alligevel må man betænke, at skaden for offeret i begge tilfælde er ødelæggende eller kan være det.

En præst, der misbruger mindreårige, viser med al tydelighed, at han ikke kan styre sine seksuelle impulser på en ansvarsfuld måde. Foreligger der hos ham en pædofil eller efebofil fiksering, bør han – også efter en terapi – til beskyttelse for sig selv og til beskyttelse for mulige ofre hverken placeres i ungdomsarbejdet eller i den almene sjælesorg, som jo på mangfoldig måde muliggør kontakten til børn og unge. Han lider af en sygdom, der som regel er uhelbredelig. Terapien kan føre til, at han med tiden kan kontrollere sine seksuelle impulser.

Men han kan på grund af det, som han har gjort, og også på grund af den mulige fare, der udgår fra ham, ikke længere fungere som sjælesørger. I hans tilfælde må der, alt efter situationen skaffes muligheder for, at der for ham, når han ved hjælp af terapeutiske og åndelige ledsagere er kommet så vidt, at han erkender sin fejladfærd, føler anger over den og kan kontrollere sine impulser, bliver fundet en model, som han kan leve og bringe sin præstelige identitet til udtryk på.

For præster, hvor det ved erklæringer fra anerkendte fagfolk kan godtgøres, at de ikke har pædofile eller efebofile tilbøjeligheder, og hvor det ved deres forseelse drejer sig om en engangsforeteelse af regressiv adfærd, som bl.a. skyldes en mangeltilstand på området intimitet, kan i enkelte tilfælde efter en vellykket terapi en klart afgrænset virksomhed inden for sjælesorgen være mulig. Det gælder særlig for den præst, der ved sin fejladfærd har optrådt efebofili. Er der imidlertid bare den mindste skygge af tvivl om, hvorvidt præsten kunne få tilbagefald, bør selv en begrænset brug af ham i sjælesorgen være udelukket. Enhver indsættelse i tjeneste forudsætter, at omgivelserne bliver informeret, og at præsten fortsat bliver fulgt, holdt under observation og kontrolleret gennem supervision, åndelig vejledning og psykoterapi.

Denne fremgangsmåde er vanskeligere og mere kompliceret end nultolerance-løsningen. Men den tager mere hensyn både til situationen og til præsten. Somme tider kan man få det indtryk, at der er biskopper og ansvarlige, som gør det for let for sig selv, når de indskrænker sig til bare at suspendere den præst, der misbruger mindreårige, og ikke længere er parat til at overtage ansvaret for vedkommende person. Dette ansvar bliver så i grunden overladt til samfundet. Her må man finde veje til på den ene side at beskytte børn og unge og på den anden side at yde den pågældende præst retfærdighed.

En sådan fremgangsmåde forudsætter imidlertid, at de af Den tyske Bispekonference i år 2002 vedtagne retningslinjer ” Handlingsplan ved seksuelt misbrug af mindreårige begået af præster”, som klart fastlægger, hvad der i tilfælde af seksuelt misbrug af mindreårige begået af præster, skal gøres for ofrene, og hvordan man skal forholde sig til gerningsmændene, -skal tages alvorligt, eller mere alvorligt. Hvor de blev anvendt, har de som helhed fungeret godt. Dette gælder især i de tilfælde, hvor den specielt dertil udpegede kontaktperson i et bispedømme samt hans arbejdsstab blev medinddraget.

Ved en nødvendig revision af disse retningslinjer, må det efter min mening klarere fremgå, at den af biskoppen bemyndigede person, som undersøger anklagen for seksuelt misbrug, skal være en, der nyder biskoppens tillid, men ikke tilhører bispedømmets ledelse. Etableringen af en arbejdsstab og inddragelsen af den i handlingsplanen bør ikke kun være en ”kan” – bestemmelse, men en ”skal” – bestemmelse.

Derved bliver det forhindret, at ”tilfældene” så alligevel igen kun bliver drøftet i en intern kreds, og at den i denne situation så vigtige faglige viden – belysningen fra forskellige synsvinkler, men også den ind imellem nødvendige korrektur og kritiske tilbagemelding fra psykologiske, pædagogiske og juridiske fagfolk, herunder forhåbentlig også kvinder – kommer til kort. En sådan arbejdsstab bør ved siden af ad hoc-møderne træde sammen med jævne mellemrum. Det siges, at der findes bispedømmer, hvor der ganske vist findes disse arbejdsstabe, men at de endnu så godt som aldrig er blevet indkaldt.

Ved en revision af retningslinjerne bør endvidere Bispekonferencens beføjelser styrkes, netværket af stiftsdelegerede, hvis uddannelse og udveksling klarlægges på landsplan, samt nogle kirkeretslige og statskirkeretslige uoverensstemmelser ryddes af vejen. Derudover må det være på høje tid, at der ved den Tyske Bispekonference findes en *kompetent kontaktperson*, der er ansvarlig for hele området omkring seksuelt misbrug i kirken, som koordinerer arbejdet for de stiftsdelegerede og deres arbejdsstabe, som plejer udvekslingen med tilsvarende nedsatte udvalg ved andre bispekonferencer – f.eks. i USA eller Canada – samt med Vatikanet, som nøje følger med i den videnskabelige udvikling på dette område, og som frem for alt står til rådighed som talerør udadtil - det vil sige for offentligheden og her i særdeleshed medierne.

Så vidt jeg er underrettet, bliver retningslinjerne taget alvorligt af de fleste bispedømmer; de omtalte ændringer kunne understrege dette. Hvor de ikke bliver taget alvorligt, vil Vatikanet efter al sandsynlighed forordne den i USA praktiserede nultolerance-styring. Det gælder også for de ordner, der i 2002 har adapteret og vedtaget disse retningslinjer for medlemsfællesskaberne af Foreningen af Tyske Ordner (VOD).

Hvad med børnepornografien?

Nye spørgsmål til temaet seksuelt misbrug begået af præster dukker op i *cybersex*-tidsalderen.

I sammenhæng med temaet børnepornografi vedrører dette først og fremmest den kendsgerning, at også præster i stigende grad er ramt heraf. Er en person, som downloader børnepornografi fra internettet pædofil og en potentiel gerningsmand? Her mangler vi endnu yderligere forskningsresultater. Nogle undersøgelser går ud fra, at gerningsmænd, der er dømt for børnepornografi, udgør en ringere risiko for fremtidige seksuelle kontakter. Det gælder især, hvis de ikke tidligere i deres livshistorie har figureret med sådanne lovovertrædelser. Har de imidlertid allerede gjort sig skyldige i pædofile forseelser, kan en praksis med børnepornografi være en indikator for, at de i særlig grad er i risikogruppen for at misbruge børn seksuelt.

En anden undersøgelse kommer til det resultat, at brugen af børnepornografi somme tider kan være et endnu tydeligere fingerpeg om en pædofil tilbøjelighed end mangel på pædofil seksuel adfærd. Begrundelsen herfor er: Ved en pædofil adfærd, kan man undertiden gå ud fra, at den forbliver uopdaget. At downloade børnepornografi er derimod forbundet med faren for, at denne proces bliver registreret. Kun den, der virkelig er pædofil anlagt, vil løbe denne risiko. Mangeltilstande på området intimitet, udbrændthed, men også psykoseksuelle forstyrrelser kan bl.a. være årsager til denne adfærd. Som regel må man i disse tilfælde gå til værks som ved præster, der misbruger mindreårige.

På baggrund af det sagte tegner sig for Kirken følgende *konsekvenser*, som man til dels allerede har draget, men som til dels endnu venter på at blive omsat til handling. Det første og vigtigste ansvar for Kirken gælder *ofrene for det seksuelle misbrug*. Her har der fundet en nytænkning sted. Offerets stemme bliver mere hørt og taget alvorligt. Der er blevet en stigende bevidsthed om, at offerets stemme også af og til må beskyttes mod de nærmeste omgivelser, som af angst for mulige ubehageligheder, af manglende forståelse samt tvivl om sandhedsindholdet i beskyldningen, vil skræmme offeret og bringe det til tavshed. De faciliteter og direkte telefonlinjer oprettet af Kirken eller nære forbindelser til Kirken, som i mellemtiden er blevet indført mange steder, og som ofrene uden angst kan henvende sig til, har gjort det meget lettere at gennembryde tavsheden og således bidrage til, at gerningsmændene bliver pågrebet. Kirkens omsorg for ofrene viser sig også deri, at Kirken er parat til at overtage udgifterne til den nødvendige terapi for offeret.

Når forældre betror deres børn til en præst, må de kunne stole på, at det her drejer sig om en person, der er den tillid værdig, som man viser ham. De for præsternes uddannelse og ansættelse ansvarlige må derfor drage omsorg og yde garanti for, at denne sikkerhed er givet – i det mindste i det omfang, som det er muligt ud fra den dem til hver en tid stillede opgave og ansvaret herfor. De kan naturligvis ikke skue ind i hjertet på et menneske, og der er tilstrækkeligt med eksempler på præster, som har været dygtige til at skjule deres respektive tilbøjeligheder.

For med rimelighed at kunne vurdere, om præsten råder over den menneskelige modenhed, der er nødvendig for at virke som sjælesørger og kunne omgås ansvarligt med sin seksualitet, er en overfladisk kontakt ikke nok. En forudsætning er, at de ansvarlige virkelig kender præsten. En omhyggelig udvælgelsesproces af kandidaterne til præsteembedet, hvilket kræver inddragelse af psykologiske fagfolk og i givet fald af tests, er et must. Yderligere er det vigtigt ikke at tabuisere hele området omkring seksualitet, men under uddannelsen helt selvfølgelig at tilgodese dette.

Fremtidige præster må besidde evne til dybe, meningsfyldte relationer og til en legitim form for erfaring af intimitet, som ikke står i modsætning til den cølibatære livsstil, men i grunden understøtter denne. Her er der på præsteseminarerne i de sidste ti

år blevet taget højde for meget af det, som jeg har nævnt med henblik på udvælgelsen og uddannelsen af kandidater til præsteembedet.

Kirken og dens ansvarlige har også et ansvar over for den præst, der har misbrugt mindreårige seksuelt. De må ikke lade ham gå til bunds, men må drage omsorg for, at han bliver hjulpet, blandt andet gennem psykoterapi og åndelig vejledning. De ansvarlige skal opretholde kontakten med den præst, der er blevet sendt på ferie eller suspenderet og sikre ham den moralske støtte, som han har brug for. Ved siden af al klarhed og konsekvent handlen i forhold til den misbrugende præst gælder det om at betænke, at konfrontationen med sin adfærd og de deraf følgende konsekvenser som f. eks suspenderingen fra sit embede, for vedkommende præst kan betyde den sociale død. I en sådan situation er vedkommende ofte selvmordstruet og har derfor behov for en spirituel og psykoterapeutisk ledsagelse.

Ved et rundspørge i USA var der 37 % af de adspurgte, som forbandt Den katolske Kirke med seksuelt misbrug. Gud ske lov passer det ikke (eller endnu ikke) på os i Tyskland. Alligevel har også Den katolske Kirke i Tyskland til dels tabt betydeligt i tillid ved misbrugstilfældene i egne rækker. Dette har mange negative virkninger, først og fremmest for præsternes image og for tilgangen af præster.

I en sådan situation passer det sig ikke at foregive styrke, at afskærme sig udadtil eller bare at forsvare sig. For bispedømmerne og ordnerne er det langt snarere vigtigt at stå ved deres præsters svigt. Hvis de vil yde deres bidrag til, at grobunden for seksuelt misbrug i egne rækker bliver stadig mere indskrænket eller overhovedet fjernet, kan det kun lykkes for dem, hvis de vover gennemskuelighedens vej. Den, der forsøger at feje begivenheder af den art ind under gulvtæppet eller bagatellisere dem, må finde sig i at blive beskyldt for at bidrage til, at grobunden for seksuelt misbrug i kirken fortsat kan bestå.

Enhver præst, som misbruger mindreårige seksuelt, må tage ansvaret for sin handling, tage de deraf følgende konsekvenser på sig, gøre bod, også for så engang forhåbentlig at erfare forløsning. Dette gælder imidlertid i lige så høj grad for Kirken, som må vedkende sig, hvor den har pådraget sig skyld, som tager de deraf følgende konsekvenser på sig, som gør bod, for så engang forhåbentlig selv at erfare forløsning. En sådan renselsesproces er begyndt. Det giver anledning til håb.

LITTERATUR:

Wunibald Müller: Sexueller Missbrauch Minderjähriger in der Kirche; i : Herbert Ulonska, Michael J. Rainer (Hg) : Sexualisierte Gewalt im Schutz von Kirchengemauern. Anstösse zur differenzierten (Selbst-) Wahrnehmung, Berlin 2007, 85 – 96

Pontificia Academia Pro Vita, Sexual Abuse in the Catholic Church. Scientific and legal Perspectives, R: Karl Hanson, Friedemann Pfäfflin und Manfred Lütz (Hg), Libreria Editrice Vaticana 2004

Stephen J. Rosetti und Wunibald Müller (HG): " Auch Gott hat mich nicht beschützt". Wenn Minderjährige im kirchlichen Milieu Opfer sexuellen Missbrauchs werden, Mainz 1998

Stephen J. Rosetti und Wunibald Müller(Hg): Sexueller Missbrauch Minderjähriger in der Kirche. Psychologische, gesellschaftliche und institutionelle Aspekte, Mainz 1996

